

ONDERZOEK EARLY BIRD ROTTERDAM

1. INLEIDING

De Inspectie van het Onderwijs heeft in de maanden juli tot en met september 2009 een beknopt onderzoek uitgevoerd naar Engels in de basisschool. Dit onderzoek betreft de praktijk van het onderwijs in het Engels (Early Bird) op de 26 deelnemende basisscholen van BOOR (Bestuur Openbaar Onderwijs Rotterdam). Early Bird is een voorbeeld van vroeg vreemdetalenonderwijs Engels (vvto E).

2. ONDERZOEKSVRAAG

De Tweede Kamer heeft de staatssecretaris verzocht om voor 1 september 2009 de Kamer te informeren of het Early Bird-project en het project Engels in het basisonderwijs in Rotterdam zich houden aan de wettelijke verplichting met betrekking tot "het hanteren van het Nederlands als voertaal in het onderwijs." De verplichting betreft art 9, lid 8 WPO. In verband met de zomervakantie bleek het lastig de scholen te bevragen waardoor het onderzoek een maand is doorgeschoven. De Tweede Kamer is hierover per brief van 28 augustus jongstleden geïnformeerd.

De inspectie werd verzocht op zeer korte termijn een onderzoek uit te voeren waarin de onderzoeksvraag is of er indicaties zijn dat de scholen die deelnemen aan het Early Bird-project in Rotterdam en scholen die aan een ander bij de inspectie bekend project 'Engels in het basisonderwijs' in Rotterdam deelnemen, zich niet houden aan de wettelijke verplichting, vastgelegd in de WPO art. 9 lid 8, Nederlands als voertaal te gebruiken bij het onderwijs. Bij het onderzoek kan in overweging worden genomen dat het gebruik van de Engelse taal bij de lessen Engels, als didactisch hulpmiddel acceptabel is en niet hoeft te botsen met de wettelijke bepaling dat Nederlands voertaal is in het onderwijs. Het gebruik van Engels als voertaal in andere lessen is niet toegestaan.

Onderzoeksopzet

De rapportage is gebaseerd op:

- Gesprek met de directeur van Early Bird (juli 2009);
- Onderzoek per mail onder de scholen van BOOR (juli 2009 met rappels in augustus en september 2009);
- Telefonische gespreksronde onder de scholen waarvan geen reactie was ontvangen (september 2009).

De scholen zijn bevraged op het model waarvoor zij hebben gekozen ('vroeg Engels': start in de onderbouw of 'versterkt Engels': start in de bovenbouw), de manier waarop de school hier praktisch vorm aan geeft (methode en eventuele aanvullende activiteiten) en het aantal uren dat er per leerjaar wekelijks aan besteed wordt.

3. BEVINDINGEN

Uitgangspunten

In bijna alle Europese landen is Engels in het primair onderwijs ingevoerd. Daarmee geven lidstaten uitvoering aan het 'Verdrag van Barcelona'. In Nederland is Engels sinds 1985 een verplicht vak in het onderwijs.

Wetenschappelijke begeleiding

Early Bird laat zich vanaf het allereerste begin wetenschappelijk begeleiden door de Rijksuniversiteit Groningen. Met de Vrije Universiteit Amsterdam is overleg over de ontwikkeling van de basiswoordenschat en wordt onderzoek gedaan naar beginnende leesvaardigheid. Tot slot heeft Early Bird zitting in de stuurgroep van het Expertisecentrum Moderne Vreemde Talen van de Universiteit Leiden.

Situatie in Rotterdam

Early Bird is een initiatief van de Stichting Bestuur Openbaar Onderwijs Rotterdam (BOOR). Dat betekent dat in Rotterdam alleen BOORscholen zich kunnen aansluiten. In 2003 zijn de eerste twee

scholen gestart als deel van een pilot van acht scholen. Met ingang van het schooljaar 2009-2010 nemen 26 scholen deel.

Het initiatief reikt verder dan het basisonderwijs. Het voortgezet onderwijs kent al meer dan vijftien jaar Tweektalig onderwijs. Bovendien heeft het bestuur ook een school met Internationaal georiënteerd VO (Wolfert van Borssele) en de RIS (Rotterdamse Internationale School).

Vijftien basisscholen starten met Engels in de onderbouw (vroeg Engels). Negen scholen starten in de groepen 5 of 6 van de bovenbouw (versterkt Engels). Tot slot maakt het Engels bij twee scholen deel uit van de verlengde schooldag (VDA volledig dagarrangement).

Didactiek en organisatie

In de Early Bird standaard zijn afspraken vastgelegd over de kwaliteit van het programma en de onderwijstijd. Voor het kwaliteitsbeleid wordt gebruik gemaakt van een Kijkwijzer voor schoolbezoeken (visitatie). Deze is het afgelopen schooljaar voor het eerst beproefd.

Onderwijstijd wordt gedefinieerd als een ononderbroken leerlijn Engels vanaf het jaar dat de leerlingen starten met vvt o E gedurende tenminste 1 uur per week. Het onderzoek bij de deelnemende scholen in Rotterdam wijst uit dat de onderwijstijd varieert van een half uur tot drie uur per week.

Naast Engels als apart vak leren de leerlingen de taal ook te gebruiken in een bekende schoolsituatie. Deze vorm van integreren van taal en inhoud wordt CLIL (Content and Language Integrated Learning) genoemd.

Start in de onderbouw

Als een school start in groep 1 van de onderbouw leren de leerlingen de taal spelenderwijs. Dat houdt in dat ze geen Engelse les krijgen maar werken, spelen en zingen in het Engels. De aandacht gaat uit naar de luister- en spreekvaardigheid. Vaak vormen thema's van het programma dat wordt gebruikt in de kleutergroepen het uitgangspunt voor de taalactiviteiten. In de groepen 3 en 4, wanneer het leren lezen en schrijven (van Nederlands) centraal staat, wordt de intensiteit van het Engelstalig programma tijdelijk wat minder. In de middenbouw wordt de lees- en schrijfvaardigheid geleidelijk ingevoerd. Pas in de hogere leerjaren wordt Engels gegeven als schoolvak en wordt naast de luister- en spreekvaardigheid ook gericht aandacht besteed aan de lees- en schrijfvaardigheden.

Start in de bovenbouw

Negen scholen starten met Engels in groep 5 of 6 met Engels als schoolvak. Dit houdt in dat de vier vaardigheden luisteren, spreken, lezen en schrijven tegelijk worden aangeboden.

(Near) Native speakers

Op een aantal scholen wordt gebruik gemaakt van '(near) native speakers'. Ook zijn er teams die een intensieve taal cursus hebben gevolgd in Engeland.

Een aantal native speakers heeft PABO gedaan. In toenemende mate zijn ook bevoegde leraren als vakleerkracht werkzaam die een specialisatie (minor) Early English hebben gedaan. Andere leraren zijn in het buitenland opgeleid voor het basisonderwijs en hebben via de IBgroep een erkenning gekregen. Met de scholen zijn afspraken gemaakt over verantwoordelijkheden en onderwijsactiviteiten door de leraren. Leraren of klasseassistenten zonder PABO diploma geven alleen vaklessen Engels onder verantwoordelijkheid van de groepsleraar. Op steeds meer scholen worden de lessen verzorgd door de groepsleraren.

Maatwerk

Op basis van de hierboven omschreven standaard hebben scholen de ruimte een eigen versie van het Tweektalig onderwijs te geven, vertaald naar hun school, leerlingenpopulatie en leraren. Traditionele vernieuwingscholen of conceptscholen (zoals Montessori, Jenaplan of Dalton) passen het Engelse onderwijs daarop aan. Scholen kiezen in meer of mindere mate met CLIL materialen voor toepassingsgerichte activiteiten. Ook ICT toepassingen komen regelmatig voor.

4. CONCLUSIE

Op de scholen die betrokken zijn bij dit onderzoek is de voertaal Nederlands. Het beperkte aantal scholen die CLIL activiteiten toepassen tijdens wereldoriënterende en/of creatieve vakken, geeft aan dat dit een combinatie is van Nederlands met Engels.

De onderwijstijd die besteed wordt aan het Engels laat zich, volgens dit beperkte onderzoek, in het basisonderwijs lastig kwantificeren vanwege de grote diversiteit in didactische settings maar is in alle onderzochte gevallen niet meer dan drie uur per week. Gemiddeld genomen wordt bij scholen die starten in de onderbouw in de kleutergroepen de meeste tijd geprogrammeerd. Voor scholen die starten in de bovenbouw wordt de tijd in het algemeen over de groepen gelijkelijk verdeeld.

Al met al komt de inspectie tot de conclusie dat er geen aanwijzingen zijn, dat de deelname aan het Early Bird-project of het project 'Engels op de basisscholen' in Rotterdam op enigerlei wijze botst met de wettelijke verplichting (WPO, artikel 9, lid 8) om het Nederlands als voertaal te hanteren tijdens het onderwijs. Dit baseert de inspectie op het feit dat het aantal uren waarin Engels gegeven wordt binnen het kader van genoemde projecten relatief beperkt blijft op de deelnemende scholen. Bovendien zijn er geen aanwijzingen dat de voertaal Nederlands geheel losgelaten wordt tijdens de Engelse lessen. Deze is en blijft immers nodig om de lesstof te doen bekijken voor de leerlingen, gezien hun leeftijd en vaardigheidsniveau.

Utrecht, 1 oktober 2009